

I. skupina zadataka: **Pročitaj, poveži, zaključ**

*Pažljivo čitanje najvažnija je vještina otkrivanja zajedničkog značenja riječi u rečenici. To zna svaki osmaš. Upravo zato, zagonetavanje i odgonetavanje postala je hit zabava skupine osmaša. Pridruži im se i ti. **Sretno!***

		ostv	max											
<p>1. KEMOPITALICA: Nije metal, al' je krut. Kao pelud on je žut. Zapaljen gori uz plamen plavi, a od plina koji nastaje vrti se u glavi.</p> <p>A Otkrij imena tvari i napiši ključne pojmove koji opisuju svojstva tvari. Tražene podatke upiši u tablicu.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Tvar</th> <th>Ime tvari</th> <th>Ključni pojmovi - opis svojstva</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>elementarna tvar</td> <td>___ sumpor ___ /0,5</td> <td>Četiri pojma: ___ krut ___, ___ žut ___ ___ gori ___, ___ plamen plavi ___ (dva pojma 0,5; 4 pojma 1 bod)</td> <td>/1,5</td> </tr> <tr> <td>kemijski spoj</td> <td>___ sumporov(IV) oksid, sumporov dioksid ___ (jedan od naziva 0,5)</td> <td>Dva pojma: ___ plin ___, ___ vrti se u glavi ___ (dva pojma 0,5)</td> <td>/1</td> </tr> </tbody> </table> <p>B a) Fizikalna svojstva elementarne tvari iz zadatka A su: _____ ___ čvrsto agregacijsko stanje, boja žuta _____ /2x 0,5</p> <p>b) Kemijsko svojstvo elementarne tvari iz zadatka A opiši jednadžbom kemijske reakcije (napiši agregacijska stanja tvari): ___ S(s) + O₂(g) → SO₂(g) _____ /2x 0,5 Napomena: 0,5 - točno napisana jednadžba kemijske reakcije, 0,5 - agregacijska stanja tvari</p>		Tvar	Ime tvari	Ključni pojmovi - opis svojstva	elementarna tvar	___ sumpor ___ /0,5	Četiri pojma: ___ krut ___, ___ žut ___ ___ gori ___, ___ plamen plavi ___ (dva pojma 0,5; 4 pojma 1 bod)	/1,5	kemijski spoj	___ sumporov(IV) oksid, sumporov dioksid ___ (jedan od naziva 0,5)	Dva pojma: ___ plin ___, ___ vrti se u glavi ___ (dva pojma 0,5)	/1		4,5
Tvar	Ime tvari	Ključni pojmovi - opis svojstva												
elementarna tvar	___ sumpor ___ /0,5	Četiri pojma: ___ krut ___, ___ žut ___ ___ gori ___, ___ plamen plavi ___ (dva pojma 0,5; 4 pojma 1 bod)	/1,5											
kemijski spoj	___ sumporov(IV) oksid, sumporov dioksid ___ (jedan od naziva 0,5)	Dva pojma: ___ plin ___, ___ vrti se u glavi ___ (dva pojma 0,5)	/1											
<p>2. Bezvodni bakrov(II) sulfat je sol bijele boje koja s 96 %-tnim alkoholom etanolom daje plavu boju svojstvenu modroj galici.</p> <p>A 96 %-tni alkohol etanol je: a) kemijski spoj b) smjesa tvari c) elementarna tvar /0,5</p> <p>B Obrazloži pojavu plavog obojenja u tvari nastaloj miješanjem <i>bakrovog(II) sulfata i alkohola etanola</i>. ___ Volumni udio etanola u 96 %-tnom alkoholu etanolu je 96 %, a volumni udio vode je 4 %. Voda s bakrovim(II) sulfatom daje hidratnu sol modru galicu karakterističnog plavog obojenja. ___ /1</p>			1,5											

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 1:

6

3.

Kubični kristali XY, gdje natrijevih i kloridnih iona ima dobro su poznati nam svima.
Vodu vole i slani joj okus daju, pa zbog tog svi dižu graju.
Grijanjem, iznad 801 °C se ne zapale, al' se tale.

A **Napiši** ime i formulsku jedinku tvari XY: natrijev klorid , NaCl

/0,5

B Uz pripadajuće opise a) i b) **napiši** kemijsku oznaku tvari XY i agregacijsko stanje:

a) otapanje tvari XY u vodi NaCl(s) → NaCl(aq)

/1

b) zagrijavanje tvari XY iznad 801 °C NaCl(s) → NaCl(l)

/1

C Otapanjem i zagrijavanjem tvar XY mijenja svoja: (**Zakruži točan odgovor.**)
kemijska svojstva – fizikalna i kemijska svojstva – fizikalna svojstva

/0,5

D Elektrolizom taline tvari XY na katodi se izlučuje elementarni natrij, a na anodi klor. Prema navedenom opisu **dopuni** izraze pod a) i b):

a) reakcija izdvajanja natrija na katodi 2 Na⁺ + 2 e⁻ → 2 Na

/0,5

b) reakcija izdvajanja klora na anodi 2 Cl⁻ → Cl₂ + 2 e⁻

/0,5

E **Napiši** jednadžbu kemijske reakcije koja opisuje cijeli proces elektrolize taline tvari XY i izlučivanje elementarnog natrija i klora.

2 Na⁺ + 2 Cl⁻ → 2 Na + Cl₂

/1

Napomena: 1 bod - točno napisana jednadžba

5

4.

ASOCIJACIJE

Na temelju podataka **napiši** rješenje stupca i konačno rješenje

Tvar →	A	B	C	D
oblik	lanac	prsten	lanac	lanac
N(C)	3	3	3	3
N(H)	4 x 2	12 : 2	12 : 2	12 : 3
Ime spoja	propan	ciklopropan	propen	propin
Konačno rješenje: ugljkovodici				

Napomena: 0,5 - za točno rješenje svakog stupca + 0,5 za konačno rješenje.

/5x
 0,5

2,5

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 2:

7,5

II. skupina zadataka

5. Dopuni tablicu s traženim podacima.

Tvar →	A	B	C
N(e ⁻)	10	10	10
Nabojni broj	+1	-2	0
Kemijska oznaka	Na ⁺	O ²⁻	Ne

/3x
0,5

1,5

6. Prosječna masa jednog atoma elementa X je $19,94 \cdot 10^{-27}$ kg.

A Element X je: ___ **ugljik** ___

/0,5

B Napiši:

a) ime dviju prirodnih alotropskih modifikacija elementa X:

___ **dijamant** ___, ___ **grafit** ___

/0,5

b) kemijsku oznaku za alotropske modifikacije elementa X: ___ **C** ___

/0,5

1,5

7. A Masa atoma elementa Y 17,26 puta je veća od mase atoma ugljika C-12.

Ime i simbol elementa Y su ___ **olovo (Pb)** ___

/0,5

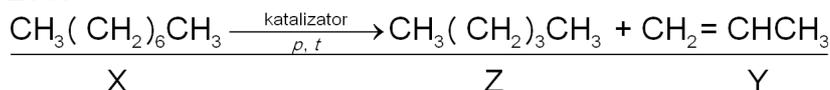
B Oksidacijom elementa Y nastaje spoj čiji kationski dio formulske jedinice ima nabojni broj +4. Napiši formulsku jedinku i ime spoja.

a) formulska jedinka: ___ **PbO₂** ___ b) ime spoja: ___ **olovov(IV) oksid** ___

/2x
0,5

1,5

8. Po kemijskom sastavu nafta je smjesa spojeva od kojih su najzastupljeniji ugljikovodici. Pod određenim uvjetima tlaka i temperature uz djelovanje pogodnog katalizatora cijepaju se velike molekule spoja X na manje molekule spoja Z i Y.

X

Z

Y

Napiši:

a) opću formulu i ime skupine ugljikovodika kojoj pripadaju spojevi X i Z.

opća formula ___ **C_nH_{2n+2}** ___ ime skupine ugljikovodika ___ **alkani** ___

/2x
0,5

b) ime spojeva: spoj X je: ___ **oktan** ___

spoj Z je: ___ **pentan** ___

spoj Y je: ___ **propen** ___

/3x
0,5

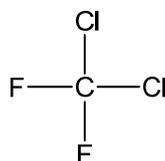
2,5

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 3:

7

- 9.** Freoni su umjetno proizvedeni plinoviti spojevi koji su se upotrebljavali kao potisni plinovi u bočicama s raspršivačima. Proizvode se kloriranjem i fluoriranjem ugljikovodika. Dokazano je da freoni razaraju ozonski omotač. Molekula freona-12, u atmosferi može ostati nepromijenjena desetljećima.

Strukturna formula freona-12 je:

A Napiši molekulsku formulu freona-12 _____ **CCl₂F₂** _____

/0,5

B Napiši ime ugljikovodika iz kojeg se proizvodi freon-12. __ **metan** __

/0,5

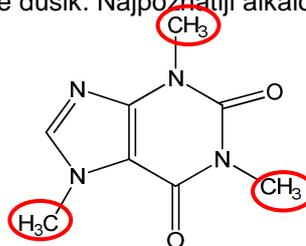
C Kloriranje i fluoriranje su reakcije: (**Zaokruži** točan odgovor)

a) esterifikacije   b) adicije   **c) supstitucije**   d) polimerizacije

/0,5

1,5

- 10.** Alkaloidi su prirodni organski spojevi koji sadrže dušik. Najpoznatiji alkaloid u kavi je kofein (trimetilksantin).

A Napiši molekulsku formulu kofeina. _____ **C₈H₁₀N₄O₂** _____

/0,5

B Zaokruži skupine koje označavaju pojam trimetil.

/0,5

1

- 11.** Otrovna tvar koju pri ubodu izlučuju pčele sadrži oksonijeve ione, a otrov koji izlučuje osa je bazičan. U nizu tvari izaberi tvar koju možemo koristiti za ublažavanje tegoba pri pčelinjem ubodu.

A alkoholna otopina joda

B sok rajčice

C vodena otopina sode bikarbone

D vodena otopina joda

/0,5

0,5

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 4:

3

12. Kalijev permanganat je spoj kalija, mangana i kisika. Kemijskom analizom utvrđen je maseni udio kalija i mangana, a preostali dio je kisik.

$$w(\text{kalij, kalijev permanganat}) = 24,74 \%$$

$$w(\text{mangan, kalijev permanganat}) = 34,76 \%$$

A Maseni udio kisika u kalijevom permanganatu je 40,50 %.

$$w(\text{kisik, kalijev permanganat}) = 1 - [w(\text{kalij}) + w(\text{mangan})]$$

$$w(\text{kisik, kalijev permanganat}) = 1 - (0,2474 + 0,3476)$$

$$= 1 - 0,5950 = 0,4050$$

Napomena: prihvatiti točno nješenje i bez napisanog izračuna.

B Odredi empirijsku formulu kalijevog permanganata.

Izračun:

$$w(\text{K, kalijev permanganat}) = 0,2474$$

$$w(\text{Mn, kalijev permanganat}) = 0,3476$$

$$w(\text{O, kalijev permanganat}) = 0,4050$$

$$N(\text{K}) : N(\text{Mn}) : N(\text{O}) = \frac{w(\text{K})}{A_r(\text{K})} : \frac{w(\text{Mn})}{A_r(\text{Mn})} : \frac{w(\text{O})}{A_r(\text{O})}$$

$$N(\text{K}) : N(\text{Mn}) : N(\text{O}) = \frac{0,2474}{39,10} : \frac{0,3476}{54,94} : \frac{0,4050}{16,00}$$

$$N(\text{K}) : N(\text{Mn}) : N(\text{O}) = 0,0063 : 0,0063 : 0,0253$$

$$N(\text{K}) : N(\text{Mn}) : N(\text{O}) = \frac{0,0063}{0,0063} : \frac{0,0063}{0,0063} : \frac{0,0253}{0,0063}$$

$$N(\text{K}) : N(\text{Mn}) : N(\text{O}) = 1 : 1 : 4$$

Empirijska formula kalijevog permanganata je: KMnO₄

Napomena: 1 bod - točan izračun + 1 bod točno napisana formula spoja

C Boja otopine kalijeva permanganata je ljubičasta. Plinoviti produkt reakcije kalcijeva karbida i vode obezboji otopinu.

a) Napiši ime plinovitog produkta reakcije kalcijevog karbida i vode

  etin

b) Otopina kalijevog permanganata upotrebljava se kao test na

  nezasićene ugljikove spojeve

/0,5

/1

/1

/0,5

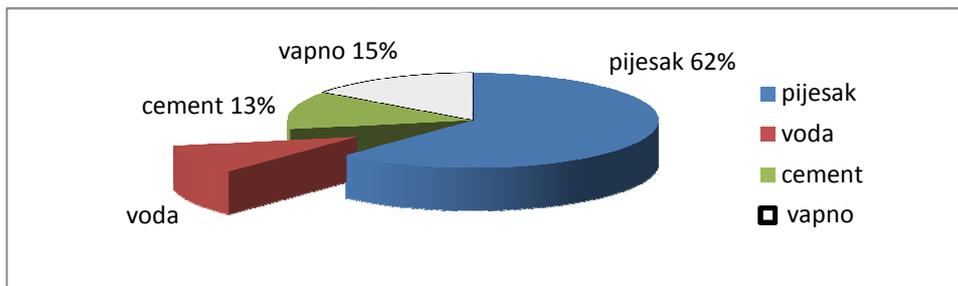
/1

4

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 5:

4

- 13.** Žbuka je smjesa pijeska, vode i tvari bogatih kalcijem koje služe kao vezivni materijal za očvršćivanje žbuke. Za rješavanje zadataka i odgovore na pitanja A – D koristi podatke u priloženom grafičkom prikazu.

- A Napiši** ime vezivnih tvari u sastavu žbuke koje u svom sastavu sadrže kalcij.

_____ **cement i vapno** _____

/2x
0,5

- B** Koja je ishodišna sirovina za proizvodnju vapna

_____ **kalcijev karbonat, vapnenac** _____

/0,5

Napomena: jedan od odgovora kalcijev karbonat, vapnenac

- Objasni** odgovor jednačinom kemijske reakcije.

/1

- C Izračunaj** masu vezivnih tvari koje sadrže kalcij koja je potrebna za pripremu 138 kilograma žbuke.

Izračun:

$$w(\text{sastojak, smjesa}) = \frac{m(\text{sastojak})}{m(\text{smjesa})}$$

$$w(\text{vezivne tvari}) = w(\text{cement}) + w(\text{vapno}) = 0,13 + 0,15 = 0,28$$

$$w(\text{vezivne tvari, žbuka}) = \frac{m(\text{vezivne tvari})}{m(\text{žbuka})} \cdot m(\text{žbuka})$$

$$m(\text{vezivne tvari}) = w(\text{vezivne tvari}) \cdot m(\text{žbuka})$$

$$m(\text{vezivne tvari}) = 0,28 \cdot 138 \text{ kg}$$

$$m(\text{vezivne tvari}) = \underline{\underline{38,64}} \text{ kg}$$

Napomena: 1 bod - izračun (Priznati i druge oblike točnih izračuna.);
0,5 boda - točno rješenje.

/1

/0,5

- D Napiši** jednačinu kemijske reakcije koja opisuje očvršćivanje žbuke.

/1

5

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 6:

5

14. Podaci u tablici prikazuju najpovoljnije uvjete za rast nekih biljaka.

	pH tla
krumpir	pH 4,5 – 6,0
crni ribiz	pH 6,0 – 8,0
kupus	pH 6,0 – 7,0
jabuka	pH 5,0 – 6,5

Gospodin Jozo je pri mjerenju pH vrijednosti tla u svom vrtu utvrdio pH vrijednost tla 5,5.

A Koja biljka najbolje raste u kiselom tlu? _____ **krumpir** _____

_____/0,5

B **Zaokruži** slovo ispred tvari pomoću koje vrijedni ratar Jozo može smanjiti kiselost tla:

- a) usitnjene ljuske kokošjih jaja
- b) zaostali talog nakon kuhanja crne kave
- c)** čvrsti produkt nastao izgaranjem drva – *pepel*
- d) mineralna voda

_____/0,5

	1
--	---

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 7:

	1
--	---

III. skupina zadataka: **Učenje istraživanjem**

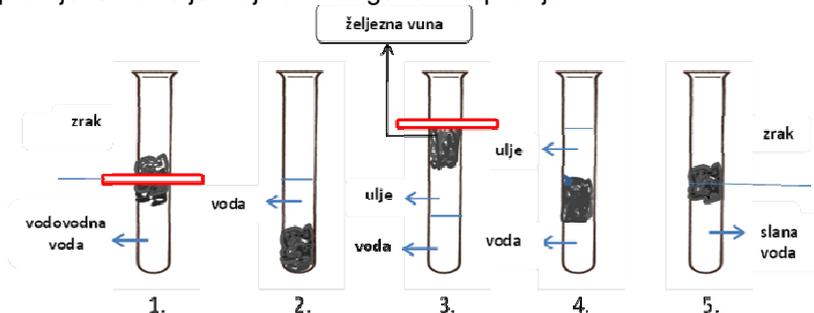
15. *Domišljati učitelj*

Kako bi učenicima ukazao na vrijednosti poznavanja korisnih kemijskih znanja učitelj kemije iskoristio je brzopletost učenika pri pranju kemijskog posuđa.

U želji da što prije operu kemijsko posuđe, za pranje epruveta učenici su upotrijebili željeznu vunu koju koristimo pri pranju posuđa. Zadirkujući se, žurno su odložili epruvete u kojima su ostali komadići vune.

Domišljati učitelj iskoristio je nastalu situaciju i za slijedeći sat pripremio zadatke za učenike.

Postavi pokus prema opisu crteža. Pazi na položaj željezne vune u odnosu na razinu tekućina (voda, ulje). Stalak s epruvetama odloži u prostoriju sa standardnim uvjetima tlaka, temperature i vlage u zraku. Tijekom deset dana bilježi promjene na željeznoj vuni i odgovori na pitanja.

A Napiši broj epruvete u kojoj su najuočljivije promjene na željeznoj vuni.

Epruveta br. 5

/0,5

Opiši promjene na željeznoj vuni: željezna vuna promijenila je boju u crvenosmeđu ili neka druga smisljena formulacija (ključni pojam crvenosmeđa boja)

/0,5

B Zaokruži mjesto najuočljivijih promjena na željeznoj vuni u epruvetama 3 i 1.

Napomena: epruveta br.1 označiti mjesto dodirne površine voda zrak (polovina željezne vune; epruveta br.3 gornji rub željezne vune, dodir sa zrakom.

/2x

0,5

C Kemijska reakcija koja je izazvala promjene na željeznoj vuni poznata je pod nazivom: hrđanje ili korozija

/0,5

Napomena: priznati jedan od odgovora.

Opisanom kemijskom reakcijom nastaje porozna tvar koju zovemo hrđa

/0,5

D Napiši broj epruvete u kojoj su promjene na željeznoj vuni najmanje izražene ili ih uopće nema. Epruveta br. 4

/0,5

Obrazloži odgovor: ulje ima manju gustoću od vode pa pliva na vodi i sprečava dodir kisika iz zraka sa željeznom vunom

/1

E Koji vanjski uvjeti uzrokuju opisanu reakciju? voda(vlaga) i kisik(zrak)

/2x

Napomena: 0,5 - jedan od odgovora voda(vlaga); 0,5 - kisik(zrak)

0,5

F Koje tvari pojačavaju pojavu porozne tvari na željeznim predmetima koja nastaje pri opisanoj reakciji? sol, kloridni ioni, natrijev klorid

/0,5

Napomena: jedan od odgovora - sol, kloridni ioni, natrijev klorid

G Prirodne vode često postaju odlagališta krupnog otpada. Zamisli da je neki neodgovorni građanin odložio stare željezne uređaje u tri različite prirodne vode: u rijeci u kojoj žive šarani, u moru gdje žive srdele i u rijeci u kojoj žive pastreve.

/0,5

Koje će ribe najprije svjedočiti promjenama na odbačenom željeznom uređaju?

srdele

6,5

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 8:

6,5

- 16.** U stalku se nalazi niz od tri epruvete (epruvete 1 – 3). U epruvete ulijemo po 5 mL koncentrirane octene kiseline i redom dodajemo:
 epruveta br.1: 1 g sode bikarbone (NaHCO₃)
 epruveta br.2: 1 g kalcijeva oksida
 epruveta br.3: traka magnezija
 Učenici su zapisali vidljive promjene u epruvetama:
 ✎ U **dvije** epruvete su vidljivi mjehurići.
 ✎ U **jednoj** epruveti tekućina je mliječno bijela, a na dnu epruvete je vidljiv bijeli talog.

Na temelju uočenih promjena objasni reakcije u epruvetama.

A Pretpostavi:

- ✎ u kojim epruvetama (1-3) su vidljivi mjehurići:

epruvete br.: **1 i 3** _____

/2x

0,5

- ✎ u kojoj epruveti je vidljiv bijeli talog i mliječno bijela tekućina

epruveta br.: **2** _____

/0,5

B Provjeri pretpostavke. **Napiši** jednadžbe kemijske reakcije u epruvetama br.1 – 3.

Epruveta br.1: **CH₃COOH + NaHCO₃ → CH₃COONa + CO₂ + H₂O** _____

/1

Epruveta br.2: **2 CH₃COOH + CaO → (CH₃COO)₂Ca + H₂O** _____

/1

Epruveta br.3: **2 CH₃COOH + Mg → (CH₃COO)₂Mg + H₂** _____

/1

C Reakcije opisane jednadžbama kemijske reakcije **usporedi** s pretpostavkama – odgovori pod A. Smatraš li da su pretpostavke pod A netočne u nastavku rada ispravi „znanstvenu zabluđu“. Pored pitanja na praznu crtu napiši točne odgovore. Smatraš li da su odgovori-pretpostavke pod A točne nastavi s radom i rješavaj zadatak D.

- ✓ mjehurići su vidljivi u epruvetama br. **1 i 3** _____

/2x

0,5

- ✓ mliječno bijela tekućina i bijeli talog vidljivi su u epruveti br. **2** _____

/0,5

Napomena: Učeniku koji je pod A dobio 1,5 boda NE BODUJU se odgovori pod C (1,5 boda). Učenik koji je pod C izvršio ispravak netočnog odgovora pod A ili je napisao odgovor na osnovu riješenih jednadžbi točno rješenje bodovati s predviđenim bodovima u zgradama (ukupno 1,5).

Dakle, najviše 1,5 boda učenik može dobiti ili pod odgovorom A ili pod odgovorom C.

D Napiši imena tvari koje su izazvale pojavu mjehurića u epruvetama.

/2x

_____ **ugljikov(IV) oksid i vodik** _____

0,5

E Obrazloži pojavu taloga i mliječno bijele tekućine u epruveti.

Talog: **___tijekom reakcije nastaje sol i voda; ili nastaje kalcijev acetat i voda. Nastala sol, kalcijev acetat ne otapa se u vodi i daje bijeli talog na dnu epruvete.** _____

/1

Mliječno bijela tekućina: **_____ sitnih neotopljenih čestica kalcijevog acetata koje lebde u tekućini.** _____

/1

Napomena: priznati svaki smislen odgovor koji objašnjava pojavu taloga i zamućenje tekućine.

F Uparivanjem tekućine iz epruvete br.1 izlučuje se čvrsta bijela tvar.

Napiši ime tvari: _____ **natrijev acetat (etanoat)** _____

0,5

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 9:

8

G Zaokruži broj epruvete u kojoj reagiraju tvari koje objašnjavaju tvrdnju:
Jače kiseline istiskuju slabije iz njihovih soli.

Epruveta br. 1: octena kiselina + soda bikarbona

Epruveta br.2: octena kiselina + kalcijev oksid

Epruveta br.3: octena kiselina + magnezij

U opisanoj reakciji: **jača kiselina** je ___ **octena kiselina (etanska kiselina)** ___

slabija kiselina je ___ **ugljična kiselina (karbonatna kiselina)** ___

Napomena: 0,5 boda, ako je napisan jedan od naziva kiseline.

Čestitke svima što ste vrijedno odgonetavali.

___ /1

___ /0,5

___ /0,5

10

1. stranica

2. stranica

3. stranica

4. stranica

5. stranica

+ + + + +

6. stranica

7. stranica

8. stranica

9. stranica

10. stranica

+ + + + =   50

UKUPNO BODOVA NA STRANICI 10:

2